

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός υψώνεται ήμα
δείξη πώς δε φοβόται την
ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Διδάσκαλος των λέξεων
είναι ο λαός.
ΣΟΛΩΜΟΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ε΄.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 11 ΤΟΥ ΝΟΕΒΡΗ 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 269

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Η Άρρωστη Δούλα (συνέχεια).
ΕΡΜΟΝΑΣ. Κριτικές αναποδιές.
ΣΤ. ΡΑΜΑΣ. Από το νέο βιβλίο του. — Εισαγωγή.
Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ. Στά Δωδεκάνησα — Σύρα
ΓΕΡΑΓΩΤΗΣ. Γλωσσικό παιχνίδι.
ΧΥΔΑΙΟΜΑΝΗΣ. Έγγλέζικαι θυμιά.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Μ. Μαλακάσης, Γ. Παργαλιώτης, Αι-
μούλια Κούρτελη.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΑΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ
ΓΝΩΜΗ — ΧΩΡΙΣ ΥΨΑΜΑΤΟΣΥΜΜΟ.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΟΔΙΕΣ

Έχω μπροστά μου μιαν ελόκληρη έσοδεία στί-
χους και δηγήματα. Και πρέπει να δωλογήσω πώς
τριγουρίζω με κάποια θλίψη μέσα στο φιλολογικό αυ-
τό περιβάλλον. Όχι πώς τα έργα είναι δίχως αξία,
μα γιατί όλα περισσότερα βλέπω τόσο στενοχωριού-
μαι με την ιδέα πώς η Ρωμιοσύνη χάνεται και τώ-
ρα — καθώς και τόσες άλλες φορές στην ιστορία της
— γράφοντας, δλοένα γράφοντας αντί να ενεργεί. Και
φοβούμαι πώς η συνηθισμένη κατηγορία ότι ένα ποίη-
μα είναι κ' έργο και τράνεμα της θελήσης: δε με
πειθεί: τόσο εύκολα. Σπάνια, πολύ σπάνια φανερώ-
νουνται τα τέτοιαι λογής ποιήματα. Δεν τα γνώ-
ρισαν οι κίονες όλοι. Κ' είναι της γνώμης ότι το
πλήθος τω βιβλίω που βγαίνουνε κάθε χρόνο προδί-
νει την αδυναμία της φυλής μας στο ν' άντικρίζη
τη ζωή κατάματα και να την πλαθή με τα έργα,
με το χέρι και με το πείσμα — και με το μίτος κά-
ποτε. Κάποιος φόβος επίμονος πικρα μου θυμίζει
πώς δεν πρέπει ν' άφισουμε πάλι τα λόγια να μας
άποκοιμίσουν και να σταθούμε στην όκη αγάπη της
όμορφιάς. Σέβουμαι την τέχνη μα τώρα πάνω απ'
δλα θέλω να βλέπω δυνατή τη φυλή μου. Και γι'
αυτό νομίζω πώς έπρεπε — όλοι μας — να γράφουμε
λιγώτερον.

Διακρίνω κι άλλο ένα σημάδι αδυναμίας. Το δη-
γημα κ' η λυρική ποίηση είναι δίχως ρώτημα τα
άνοιξιάτικα και τα πιο εύκολα της φιλολογίας άν-
θίσματα. Δεν έννοώ φυσικά πώς δε γίνεται να φα-
νερωθούν μεγάλοι τεχνίτες τ' αυτά τα είδη του λό-
γου, μα στη σκάλα του ιδεατού κόσμου αυτά είναι
τα σκαλοπάτια που πατιούνται πρώτα. Ός τόσο
αυτό το θέμα το έχουνε κι άλλοι ζετάσει πριν από
μένα κι άν τώρα σταμάτησα για να κάνω την πα-
ραπάνω παρατήρηση δεν είναι βέβαια γιατί θά έλε-
γα τίποτε καινούριο μα γιατί καιρός είναι να σπρώ-
ξουμε τη φιλολογία μας κατά τον άνήφορο της συ-
θετικής τέχνης. Και γι' αυτό δεν το νομίζω άχρη-
στο να το κουνουρίζουμε πώς με χαρά θα βλέπαμε

να λιγοστεύουνε τα ειδυλλιακά δηγήματα κ' οι λυ-
ρικές νουστιμάδες.

Άρχίζω με την «Παγά Λαλέουσα» του Νιρβά-
να — μια σειρά τετράστιχα που θυμίζουνε το σιγαλό
το λκλημα της βρύσης που άργολαίει στην έρη-
μιά. Η βρυσούλα του βουνού έχει ακόμα μια νεράι-
δα για ψυχή. Κι άντικαλούνε στο τραγούδι της ό-
λες οι όμηρικες θύμησης του καιρού που οι θεοί ά-
γκπούσαν ακόμα τη γη, όλες οι νουσταλγίες του δη-
μοτικού μοιρολογιού, όλες οι θλίψεις οι σταχτιές της
ζωής. Μερικά τετράστιχα — καθώς αό 'Αοιδός»,
«Μυκήναι» — φαντάζουμε σαν εικόνες βαθείας και ψι-
λοδούλευτες. Του Νιρβάνα η τέχνη — σ' αυτό του-
λάχιττο το βιβλιαράκι — μας παρουσιάζεται λιτή
και λιγύλογη, διαδατάρικη και γλυκόχλωμη, άνοι-
χτομάτα μα δίχως θετική δική της γνώμη και δί-
χως συμπέρασματα. Θά μου παρατηρηθή — κ' ίσως
με το δικιο — πώς της τέχνης η δουλειά δεν είναι
να βγάξη συμπέρασματα. Ός τόσο μπορεί να είναι
κακή συνήθεια δική μου, μα δεν κλείνω ποτέ μου ε-
να βιβλίο χωρίς να ρωτήσω τί έμαθα πέρα πάνω,
κατά τί έγινε δυνατότερος. Κ' η «Παγά Λαλέου-
σα», έχει μια χάρη ναρκωτική και σκεπαστή κι ά-
ποδείλινη που άλλοτε θα με μάγευε μα που σήμερα
με κάνει κάπως υπερκριτικό και δύσπιστο.

Πολύ δύσκολο στέκει να κρίνη κανείς βιβλία
πρωτόφαντου ποιητή και μάλιστα σαν είναι ακόμα
παιδί κ' έχει πατέρα τον Παλαμά. Όσο καλοσυνεί-
δητος κι άν είναι κανείς δεν μπορεί πάντα να ξε-
διακρίνη το ουσιαστικό ταλέντο που θα ώριμάση άρ-
γότερα από τη νεανική μα διαδατάρα ποίηση που
οι περισσότεροι νοιάθουνε στην αρχή της ζωής τους.
Είναι κίόλας λογής έπιρροές που συχνά δυναμώνουνε
μια τέτοια διάθεση τόσο που να φαίνεται πρώιμη
μεγαλοφύα μα που σκοτίζουνε άντίς να βοηθούνε την
κριτική. Ός τόσο δε χρειάζεται να παρακάνουμε
τον Πύρωνα. Τα «Πρώτα Τραγούδια» του Α. Πα-
λαμά είναι γραμένα μ' άρκετη τέχνη για να πε-
ριμένουμε με στέρεη έλπίδα πώς θα μπορούση άργό-
τερα ν' ακολουθήση του πατέρα του το μεγάλο πα-
ράδειγμα. Μπορεί μάλιστα να πώ ότι ο «Γυρισμός»,
το «Τραγούδι του Μίσου», το «Εόδι του Ναζω-
ραίου», είναι ποιήματα που δείχνουνε ξεχωριστή δύ-
ναμη όσο κι ά φαίνεται στη μορφή τους η άντιφεγ-
γιά άλλης πιο πρωτότυπης τέχνης.

Ο «Προσκυνητής» του Ηλ. Βουτιερήδη είναι
ποίημα λυρικής φιλοσοφίας. Ο παραστρατισμένος
ποιητής γυρεύει της Ζωής την αλήθεια. Τα είδωλα
που προσκυνούσε στον πανάρχαιο ναό της παράδοσης
τα σίμωσε με αγάπη μα τα βρήκα κούφια, σακακο-
φαγωμένα, γεμάτα φέδια και σαπίλες. Κ' η κατά-

ρα του μάτωσε τα χείλια. Την Όμορφιά, την Κα-
λοσύνη, την Άγάπη, την Άρετή, την Άλήθεια —
δλα τα λαμπερά όνόματα που μας σκλαδώνουν και
μας ξεγελούν, όλα θέλει να τα ρίξη μακριά του, να
τα ξεχάση στην άγκαλιά μιας ήμερης μοναξιάς. Μα
στη μοναξιά του άκούστηκε της Ζωής η φωνή. Και
του λέει πώς ο πόνος είναι νόμος πολύτιμος για τους
δυνατούς που δε φοβούνται τη Μοίρα. Το πρόσταγ-
μα της είναι πολεμικό:

»Ακοίμητος βιγλάτορας πά στις Ζωής το κάστρο
»Διώχνη της εδνυχίας σου τους άγριους άπελάτες
»Με τον άντίμαχο ρουθύ της όμορφιάς των έργων».

Και με τη βοήθεια της αλήθειας αυτές ξανα-
βρίσκει τώρα κάποιο βαθύτερο νόημα στα είδωλα που
θέλησε να γκρεμίση και ξεκολλουθεϊ το δρόμο του κυ-
βερνημένος από το φως της Καλοσύνης και της Ά-
γάπης.

Φιλοσοφικά δε μου φαίνεται να ζηγήθηκε πολύ
καθαρά ο Προσκυνητής. Τα μεγάλα είδωλα και τα
ζμπορα ιδανικά δε ζούνε — καθώς νομίζω πώς το πι-
στεύει — αυτότελη ύπαρξη, μα έχουνε για κάθε άτο-
μο ίσια ίσια τόση αξία όση μπορεί κείνος να τους
δώση. Ο δυνατός άνθρωπος θέλει ν' αληθείση στη
ζωή του τους ήρωικούς του πόθους κ' έχει καθε δι-
καίωμα να τους στολίση με τα σεβαστά όνόματα
που καθησυχάζουνε τους μικρούς και το δειλό τον
όχλο. Αυτό δε σημαίνει όμως πώς δουλεύει για να
καταφέρει τη νίκη μιας ιδεατής έννοιας — όσο κι άν
κάποτε κι ο ίδιος φαίνεται σά να το πιστεύη — μα
ίσια ίσια πώς δουλεύει για να μεγαλώση το έγω του
ταυτίζοντάς το με πιο διαπλακτη συνείδηση της
ζωής. Οι πιο μεγάλοι άνθρωποι ποτέ δε συλλογι-
στηκαν το καλό του κόσμου. Ήθελαν τη δύναμη
και την κυριαρχία. Μα καθώς εΐτανε μεγάλοι ό,τι
ελαχε να πείση στην έξουσία τους τράνωσε κι αυτό
άπό τη δική τους μεγαλοσύνη. Οι νικημένοι κ' οι
καλόκαρδοι τους ξεδικηθήκανε με την άθνησεία και
το παρατσούκλι αευεργέτες του τάδε λαού» η κι
«όλης της ανθρωπότητας». Έτσι νόμισαν πώς κι
αυτοί άφέντεψαν τους μεγάλους δίνοντάς του τα-
πεινούς σκοπούς που εκείνοι βέβαια δεν είχανε. Την
Καλοσύνη και την Άγάπη τις όχλοκρατικές αυτές
άρετες — ποτέ δεν τις καταδέχτηκαν. Το καλό που
κάνανε το κάνανε γιατί έχουνε φυσικό τη μεγαλοδωρία

Κ' έτσι κάτι μου λέει πώς ο Προσκυνητής θα τα
μπερδέψη και πάλι στο δρόμο του ά δεν καταλάβη
πώς ο έγωισμός είναι η ουσιαστική άρετή της ζωής.
Η μόνη διάκριση που πρέπει να γίνεται πάντα εί-
ναι πώς οι μεγάλοι έχουνε τον έγωισμό μεγάλο κ' οι
μικροί μικρό. Φυσικά δε σφύρει στους μικρούς να το